

NEMZETI
KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
ÁLLAMTUDOMÁNYI ÉS KÖZIGAZGATÁSI KAR
CIVILISZTIKAI INTÉZET

OPUSCULA CIVILIA

Auer Ádám

*Adalékok a társasági jog polgári jogi
normatánához*

Adalékok a társasági jog polgári jogi normatanához

Bevezetés

A tanulmány arra a kérdésre keresi a választ, hogy milyen normatípusok találhatóak a társasági jogban, és ehhez kapcsolódva a társasági jogban alkalmazott szabálytípusoknak vannak-e specialitásai a polgári joghoz képest. Ugyanakkor célunk ennek fordítottja is, mennyiben nyújthatnak adalékot a társasági jog normatanából levont következtetések a polgári jog általános, jogszabálytani kérdéseihez.

A cím némi magyarázatra szorul. A társasági jog normaanyaga a jogágakon és jogterületeken átnyúló jellegéből adódóan nem korlátozódik a Polgári Törvénykönyv² Harmadik Könyvére. Szükségszerűen további anyagi jogi és eljárásjogi szabályok találhatóak különösen a 2006. évi V. törvényben³ és az 1991. évi XLIX. törvényben⁴. A tanulmány elsősorban a Ptk. normarendszerére reflektál, a további törvények szabályozására nem. Ennek hangsúlyozása azért fontos, mert a hagyományos polgári jogi normakategóriákat előszeretettel alkalmazzák más jogágakban, jogszabályokban is.⁵ Mindez árnyalandó azzal, hogy a diszpozitivitáskógencia a polgári jogon belül is meghatározott területeken tetten érhető szabályozási módszer, és nem tekinthető általánosnak. Így azon kérdés, hogy a Ctv. vagy Cstv. egyes rendelkezései diszpozitív vagy kógens jellegűek, véleményünk szerint nem értelmezhető. A Ptk. főszabályként két helyen tartalmazza – és behatárolt körben – a diszpozitivitás lehetőségét: a Harmadik és a Hatodik Könyvekben.⁶ Éppen ezért érdemes megvizsgálni további normatani kategóriák helyét és funkcióját a társasági jogban.

¹ Egyetemi adjunktus. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Államtudományi és Közigazgatási Kar, Civilisztikai Intézet.

² 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről (továbbiakban: Ptk.)

³ 2006. évi V. törvény a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról (továbbiakban: Ctv.)

⁴ 1991. évi XLIX. törvény a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról (továbbiakban: Cstv.)

⁵ Például a közigazgatási jogban, ezzel ellentétes kiindulópont: VARGA Zs. András: A közigazgatás és a közigazgatási jog alkotmányos alapjai. In: PATYI András (szerk.): *A magyar közigazgatás és közigazgatási jog alaptanai*. 1. kötet. Budapest, Dialóg Campus, 2018. 194.

⁶ Ptk. 3:4. § és 6:59. §, utóbbi esetben figyelemreméltó, hogy nem általában a kötelek, hanem a szerződések esetében a szerződés tartalmára vonatkozóan, amennyiben a Ptk. a törvénytől eltérést nem tiltja.

A tanulmány témája általános részi polgári jogi kérdésre reflektál, melynek hazai jogirodalmában mérföldkőnek tekinthető Lábady Tamás általános részi munkája. Olyan viszonyítási pontnak tekintjük, mely szinte bármely polgári jogi kérdéssel kapcsolatban iránymutatást ad, gondolatébresztő, szemléletformáló és hiteles munka. A tanulmány forrásai olyan bírói döntések is, melyek megismerhetősége szintén Lábady Tamáshoz fűződik, hiszen a Bírói Döntések Tárának – mely véleményünk szerint megkerülhetetlen forrása a bírói gyakorlatnak – alapító főszerkesztője volt.

Lábady Tamás általános tani munkáiban a jogszabálytanról szóló rész a normaszervezetről – különösen a tényállásról és a joghatásról –, a normák fajtáiról és a normakapcsolatokról, valamint a szabályok hatályáról tartalmaz átfogó, példákkal illusztrált és a főbb tudományos nézeteket tartalmazó áttekintést. A négy átdolgozás és kiadás során a fejezet dogmatikai tartalmában jelentős változás nem található, a kötet egyik állandó pontját és letisztult fejezetét képezi.

A jogszabálytani kérdések véleményünk szerint egyszerre viselik magukon a tradíció és a megújulás jellemzőit. A jogalkotó és a szabályalkotók előre meghatározott jogi normaelemekkel érhetnek el eredményeket, melyhez szükségszerűen hozzátartozik – ahogy Lábady Tamás munkája is bizonyítja – az alapvető polgári jogi szabálykategóriák dogmatikai tartalmának kimunkálása. Ugyanakkor sok esetben (például imperatív vagy permisszív szabály) a jogszabálytani típusok tartalmát is vita övezi.

A problémák és a jogi szabálytípusok áttekintésére mindemellett a társasági jog alkalmasnak tűnik, hiszen itt a normatípusok széles skálája érhető tetten, és az utóbbi évek jelentős szabályozási változást is eredményeztek.

1. A normatípusok megjelenése a társasági jogban

A jogszabálytan külön dogmatikai kategóriaként kezeli a jogszabály, jogi norma elemeit, a jogszabályhelyek kapcsolatát egymással, valamint a normák alkalmazását. Véleményünk szerint dogmatikai specialitás ez utóbbiban található, az előbbi kettő a társasági jogban nem nyer eltérő tartalmat és nem rendelkezik szembetűnő sajátosságokkal.

A jogszabályhelyektől való eltérés azonban annál is inkább, hiszen ez utóbbi témakör a társasági jog utóbbi éveiben (is) behatóan tárgyalt témaköre. Véleményünk szerint a normától való eltérés lehetősége alapján az alábbi dogmatikai sorrendet lehet a szabályok tekintetében

felállítani: *imperatív, permisszív, kógens, alternatív (kógens), klaudikálóan kógens, diszpozitív, comply or explain, soft law*. A következőkben ennek a kibontására kerül sor.

A kérdés megvilágítását és elemzését azért tartjuk fontosnak, mert az utóbbi évek magyar jogirodalma a diszpozitív-kógens rendelkezések vizsgálatával negligálta azt a kérdést, hogy a diszpozitív és kógens szabály csak eredendően egy meghatározott területen érhetőek tetten. Szükségesnek tartjuk hangsúlyozni, hogy a társasági jogban a diszpozitivitás felmerül mint jogszabálytani kategória, de nem érvényesülhet feltétlenül. A szabályozás tárgyának jellege, összetettsége szükségszerűen egyfajta sajátos szabályozási logikát von maga után, melyben helyet kapnak imperatív, kógens, klaudikálóan kógens, diszpozitív szabályok is. A társasági jog véleményünk szerint nem helyezhető el maradéktalanul a kógens diszpozitív skálán, hiszen amennyiben a főszabály a kógencia, akkor meg kell határozni, hogy mely esetekben lehet mégis eltérni a törvénytől, amennyiben pedig diszpozitív, akkor meg kell határozni, hogy mely szabályoktól nem lehet eltérni. Ez a megkülönböztetés talán első olvasatra túlzóan egyértelműnek és talán bagatellnek is tűnhet. Azonban véleményünk szerint mégis helye van, mert ha ebből a szemszögből vizsgáljuk a törvényi rendelkezéseket, akkor megállapíthatjuk, hogy a szabályozás egyik domináns jellemzőjeként kialakul egy viszonylag terjedelmes része a társasági jog normaanyagának, amely esetben nem lehet majd eltérni a törvényi rendelkezésektől. A másik szintén markánsan jelen lévő szabályozási elem a klaudikálóan kógens és az alternatív szabályok jelenléte.⁷ Mindezekből az a következtetés adódik, hogy ugyan lehet a társasági jogi szabályozás főszabálya diszpozitív vagy kógens, van egy olyan szabályozási terület, amely érintetlen marad, mert érintetlennek kell maradnia: azaz megtartja a tartalmát és nem lehet tőle eltérni, vagy csak meghatározott irányba (klaudikálóan kógens). Ez a szabálmennyiség véleményünk szerint lényegesen nagy halmazt képez, és igazából jelentős mértékben lefedi a társasági jog – ha lehet így fogalmazni – *érinthetetlen lényegét*. Ezzel korántsem a szabályozástól való eltérés lehetőségének jelentőségét vitatjuk, de ki kell jelentenünk, hogy a diszpozitivitás eleve csak meghatározott területen és mértékben juthat érvényre a társasági jogban.

⁷ Ehhez kapcsolódóan részletesebben lásd KISFALUDI András: Kógencia és diszpozitivitás a társasági jogban *Gazdasági Jog*, 2006/8. 3-10. KISFALUDI András: *Társasági jog* Budapest, CompLex, 2007. 65-69.

2. Imperatív és permisszív szabályok

A polgári jogi normák megkülönböztetik egymástól az imperatív és permisszív⁸ szabályokat.⁹ A két normát azért tárgyaljuk egy helyen, mert – a jogirodalom álláspontjával egyezően – a társasági jogban léteznek feltétlen érvényesülést kívánó imperatív szabályok.¹⁰ Véleményünk szerint ilyen feltétlen érvényesülést kívánó norma a társasági formák numerus claususa, a gazdasági társaságok közös fogalma, jogképességének szabályozása.¹¹ Ugyanilyen logikával az egyes gazdasági társaságok fogalmát, a felelősségi szabályokat is imperatív jellegű szabályozásnak tekinthetjük.¹² Ennek jelentőségét abban is kereshetjük, hogy oly módon kíván feltétlen érvényesülést a jogalkotótól, hogy a Ptk.-n kívüli jogszabályok esetében ezektől az eltérés fel sem merülhet, elemi jogbiztonsági és forgalombiztonsági kritérium és garanciális jellegű ezen szabályok betartása.

A permisszív, engedő szabályként¹³ a jogalkotó eltérését rögzítő szabályt azonosítjuk. Jogszabály eltérő rendelkezése legalább kétféle módon is megtalálható a társasági jogi szabályozásban. Az eltérő rendelkezés kétségtelenül egy olyan logikai szabályozást jelenthet, amely egy kódexhez (Ptk.) kapcsolódóan jelent eltérést. Ez maradéktalanul a Ptk.-val szemben nem érvényesül, mert kétségtelen, hogy az anyagi jogi rendelkezések döntő többsége a Ptk.-ban található, de további lényeges anyagi jogi rendelkezések a Ctv.-ben¹⁴ is találhatóak, és kulcsfontosságúak azon normák is, melyeket a Cstv. rögzít.¹⁵ De még ebben az értelemben is használható, mert példának okáért a vagyoni hozzájárulás formáit a Ptk. rögzíti, így más jogszabály ehhez képest további formát nem határozhat meg. A jogszabály eltérő rendelkezésének helye és jelentősége abban érhető tetten, hogy például a társasági jog egyes

⁸ Ebben az értelemben használja: KEMENES István: Az időmúlás joghatásával összefüggő egyes kérdések. BDT 2011/2. PAPP Tekla: Jogi szilánkok a magyar Ptk. rekodifikációja kapcsán In: SZALMA, József (szerk.) *A Magyar Tudomány Napja a Délvidéken*. Újvidék, Szerbia, 2014. 170-183. 176., BLUTMAN László: Az analitikus jogdogmatika keservei: jogosultság, szabadosság, hatalmasság. *Jogelméleti Szemle* 2012/4. 19. A szabály a közigazgatási jogban is ugyanilyen tartalommal bír, vö. BDT 2006. 1323.

⁹ A megkülönböztetéshez továbbá lásd: ASZTALOS László: *Polgári jogi alaptan -- a polgári jog elméletéhez* Budapest, Akadémiai Kiadó, 1987. 90-93.

¹⁰ MISKOLCZI BODNÁR Péter: A társasági jog egyes problémái. *Gazdaság és Jog* 2019/3. 7-14. 9., ezzel ellentétesen VÉKÁS Lajos: A diszpozitív szabályozás elve és az elv kérdőjelei a gyakorlatban. *Magyar Jog* 2018/7-8. 385-391.

¹¹ Ptk. 3:2. §, 3:88. §, 3:89. §

¹² Ezért a Ptk. 3:4. § értelmezésénél a társasági formák fogalmától való felek eltérése véleményünk szerint a normatípusából adódóan kizárt és nem kell vizsgálni a Ptk. eltérési tilalmait.

¹³ Ehelyütt jelezzük, hogy a permisszív szabályt a tanulmány – Lábady Tamással ellentétben, aki a permisszív normát a diszpozitív szabály egyik típusának tekinti – a fenti paradigmában használja.

¹⁴ Például a cégnév, székhely, telephely, fióktelep, képviselő és cégjegyzés szabályai. Ctv. 3-8. §§

¹⁵ Ilyen a vezető tisztségviselő speciális felelősségére irányadó Cstv. 33/A. §. Ugyanakkor elgondolkodtató az is, hogy véleményünk szerint kiemelt jogalanytani kategóriának, csoportnak tekinthető gazdálkodó szervezet – amely egyben a Cstv. hatályát is kijelöli – a Polgári perrendtartásban, a 2016. évi CXXX. törvényben kapott helyet és nem a Ptk.-ban.

speciális szabályait jelentik a gazdasági társaság által végzett tevékenységre irányadó normák szabályozása. Ilyen eltérő szabályozás nem vonatkozhat minden társasági jogi normára (például imperatív szabályra). Ugyanakkor például a tőke mértékére, a tagok kvalifikációjára természetesen igen.¹⁶

3. A kógens, klauzikálisan kógens és alternatív szabályok

A kógens normák – azaz amelytől a felek egyező akarattal sem térhetnek el¹⁷ - eredendően a diszpozitív szabállyal párba állítható rendelkezésekként helyezhetőek el a társasági jog normatárában. Ugyanakkor két, a kógens normához kapcsolódó normatípustól nem tekinthetünk el a társasági jog kapcsán. Az egyik a klauzikálisan kógens rendelkezés, melyre példaként hozható a gazdasági társaságok jegyzett tőkéjére vonatkozó szabály, több szervezeti szabály, határozatképesség és például a megismételt taggyűlés összehívására vonatkozó határidő.¹⁸ A másik típus, melyek alternatív szabályként jellemezhetők: a feleknek csak lehetőségük van a jogalkotó által kidolgozott modellek között választani. Ilyenre példa a részvénytársaság, melynél az ügyvezetés modell az igazgatóság, és ha a felek ettől el kívánnak térni, akkor zártkörűen működő részvénytársaságnál a vezérigazgatói tisztség, nyilvánosan működő részvénytársaságnál az igazgatótanács létrehozását határozhatják el.¹⁹ Ezek megfogalmazhatóak klauzikálisan kógensként, vagy akár sajátos diszpozitív szabályként is; lényegében az eltérő megfogalmazás csak nézőpont kérdése. Itt kell említést tennünk a korábbi gazdasági társaságokról szóló törvények egyik gyakran alkalmazott – és véleményünk szerint jól alkalmazható – szabályozási módszerről: „a társasági szerződés eltérő rendelkezésének hiányában” fordulata a törvényeknek. A lentebb tárgyalandó diszpozitivitási teszttel szembeállítva ez egy praktikusabb, modellépítő szabályozási technika a felek számára. Ez a jogszabályi megfogalmazás a Ptk.-ban már nem található meg, de szintén a kötött tartalmú eltérés közé sorolható be.

¹⁶ Például a 2013. évi CCXXXVII. törvény 12. § a különböző pénzügyi intézmények induló tőkéjének és összetételének mértékére, vagy a 2006. évi XCVIII. törvény 73. § a gazdasági társasági formában működő gyógyszerár szervezeti kérdéseiről.

¹⁷ LÁBADY Tamás: *A magánjog általános tana*. Szent István Társulat, Budapest, 2018. 150-151.

¹⁸ Ptk. 3: 161. § (4) bek., 3:191. §

¹⁹ Ptk. 3:282-3:286. §§

4. A diszpozitív rendelkezések helye a társasági jogban

A tanulmányban követett gondolatmenetben itt érünk el a diszpozitivitás kérdéséhez. A téma jelentőségét nem lebecsülve, itt csak utalunk röviden a társasági jogban elfoglalt helyére és szerepére, részletes véleményünket a kérdésben több helyen kifejtettük.²⁰ A szakirodalomban konszenzus mutatkozik abban, hogy mit tekinthetünk diszpozitivitásnak.²¹ A diszpozitív szabályoktól a felek eltérhetnek, és az ilyen jellegű rendelkezések csak akkor irányadóak a köztük lévő jogviszonyra, ha a felek másban (jogszabálytól eltérő tartalomban) nem állapodnak meg.

A társasági szerződés olyan szerződés, amely jogalanyt keletkeztető (organizációs) és a társult tagok belső viszonyait is rendező, gazdaságszervező funkcióval rendelkezik.²² E helyen nem kíván külön bizonyítást, hogy ez a szerződés eltér az árucseres szerződésektől, így sajátos problémák merülhetnek fel, valamint el kell tűrnie más jogági, elsősorban közjogi behatásokat, melyeknek leegyszerűsítve közrendi, hitelezővédelmi indokai vannak.²³ Ebből kiindulva a társasági szerződés - mint szerződés - esetében is felmerül a diszpozitivitás alkalmazása, de az általános eltérési lehetőség éppen a más jogági behatásokkal és a komplex érdekrendszerrel védő szabályok miatt nem alkalmazható feltétlenül és általánosan.²⁴

A Ptk. miniszteri indokolása szerint a törvény változtat a Gt.²⁵ kiindulópontján és „a kógens alapállás helyett az eltérést engedő (diszpozitív) szabályozási kiindulópontot választja”.²⁶ A miniszteri indokolás szerint a legkörültekintőbb szabályozás mellett sem lehet biztosítani ugyanis azt, hogy minden tilalmat és feltétlen érvényesülést kívánó normát feltüntessen a törvény, ezért van szükség a generális szabályokra, amelyek meghatározzák, hogy mely esetekben nem lehet eltérni a törvénytől. Az indokolás külön kiemeli, hogy ezzel a jogalkotó elő kívánja segíteni azt, hogy az alapítók a társasági szerződés helyett ne más megállapodásba

²⁰ AUER Ádám: A diszpozitivitás jelentősége a társasági jogban *Magyar Jog* 2016/7-8. 395-404. A legújabb vonatkozó irodalomhoz lásd: MISKOLCZI BODNÁR i.m., VERESS Emőd: *A részvény mint értékpapír*. Budapest, HVGORAC, Budapest, 2019. 93-107. A bírói gyakorlatban felmerült esetek elemzéséhez lásd: AUER Ádám: *A Ptk. III. könyvének diszpozitív főszabálya és gyakorlata – megjelenés alatt*

²¹ LÁBADY i.m. 151. A diszpozitivitás általános kérdéseire lásd: BALÁSHÁZY Mária: *Belső viszonyok a magyar korlátolt felelősségű társaság társasági szerződésében* [Doktori értekezés] (Miskolc 2005.) 30-59; JÓJÁRT Eszter: Diszpozitivitás a régi és az új Polgári Törvénykönyvben *Magyar Jog* 2014/12. 673-685.

²² PAPP Tekla (szerk.): *Társasági jog* Szeged, Lectum, 2011. 54.

²³ Ezek egyes elemei természetesen a polgári jog más területén is megfigyelhetők: pl. az ingatlan-nyilvántartás közhitelessége, a jogszabályba ütköző szerződés semmissége kapcsán.

²⁴ A diszpozitivitást kizáró rendelkezést nemcsak a Ptk. fogalmazhat meg, amikor tiltja az egyes szabályoktól az eltérést, hanem más jogszabályok is, pl. egyes gazdasági tevékenységre vonatkozó ágazati szabályok.

²⁵ 2006. évi IV. törvény a gazdasági társaságokról

²⁶ Az állami beavatkozás és a jogi normák meghatározásának elvi indokaihoz lásd a Ptk. miniszteri indokolását.

(tipikusan szindikátusi szerződésbe) foglalják egymással szembeni kötelmeiket, hanem a társasági szerződésbe. Jelzi az indokolás azt is, hogy a törvény hatálybalépésének kezdeti időszakában felmerülhetnek bizonyos jogalkalmazási nehézségek, amelyeket végső soron majd a bírói gyakorlatnak kell megoldania.²⁷ Kisfaludi András szerint a diszpozitivitás lehetőséget biztosít arra, hogy a jogi személyeket létrehozó személyek az igényeiknek megfelelően alakíthassák ki a jogi személy működési szabályait, kereteit.²⁸

A Ptk. végső szövegének elfogadásakor megindult részben szakmai vita kezdetben -- helytelenül -- a teljes diszpozitivitás elvét hirdette, és a Ptk. Harmadik Könyvében található diszpozitív szabályainak megjelenése²⁹ óta egymásnak ellentmondó, eltérő és a jogalkalmazást elbizonytalanító vélemények kerültek megfogalmazásra.

A teljes diszpozitivitás véleményünk szerint contra legem értelmezés, mert a tagok (alapítók) csak az egymás közötti és a jogi személyhez fűződő viszonyukban, valamint a szervezeti és működési szabályozás kialakítása során térhetnek el a törvénytől. Így máris egy többlépcsős vizsgálat eredménye az, hogy megállapítsuk, mely szabályokat tehetik félre a tagok, alapítók. Egyrészt tiltja-e a törvény az eltérést, másodsor a szabály, amit mellőzni kívánunk, a fenti helyzet alá vonható-e (azaz például a szervezeti és működési szabályozás alá tartozik-e vagy sem), harmadikként pedig az egyes privilegizált szempontokat kell alaposan megvizsgálni.³⁰ Ez kétségkívül nem könnyű feladat. Hiszen a kivételek egy részével kapcsolatban felmerülnek olyan alapkérdések, melyek megnehezítik a gyakorlati esetek egyszerű minősítését.

A kérdést tévesen egyszerűsíthetjük azonban azzal, hogy a diszpozitivitás csak a gazdasági társaság belső szervezeti működését érinti. Ugyanis ebből fakadhat olyan értelmezés, hogy ameddig harmadik személyekkel szemben, külső jogviszonyban a diszpozitivitás nem érvényesül, addig a társaság belső viszonyaira alkalmazott megengedő normák alkalmazása megfelel, sőt - Csehi Zoltánnal³¹ egyetértve - kiteljesíti a magánautonómia elvét. De amennyiben igényérvényesítési, szankcionálási kérdés merül fel a társasággal kapcsolatban, azt

²⁷ 2013. évi V. törvény miniszteri indokolása; KISFALUDI András: A jogi személy létesítése In: VÉKÁS Lajos -- GÁRDOS Péter (szerk.): *A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal*. Budapest, CompLex, 2013. 85—92., 86--87.

²⁸ KISFALUDI András: A jogi személy létesítése. In: VÉKÁS Lajos -- GÁRDOS Péter: *Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz*. Budapest, CompLex, 2014. 211.

²⁹ Dzsula Mariann jegyzi meg, hogy a Harmadik Könyv szabályai eredendően kógens főszabályra lettek megfogalmazva, és a főszabály változását követően nem került végigvezetésre a szöveg egészén. DZSULA Mariann: Miért kógens a diszpozitív? *Céghírnök* 2014/2. 3--5.

³⁰ KISFALUDI (2014) 213--214.

³¹ CSEHI Zoltán: A jogi személyek szabályozása az új magyar Polgári Törvénykönyvben. In: GONDOSNÉ PUSZTAHELYI Réka (szerk.): *Jogi személyek a Polgári Törvénykönyvben -- Miskolci konferenciák 2012*. Miskolc, Novotni, 2013. 45-86, 68-70.

csak a szervezetrendszeren keresztül lehet kezelni, vagy a társaság vagyonának elvesztésével, esetleg a társaság megszüntetésével. A szervezet mint a jogi személy egyik kritériuma biztosítja a társaság érdekeinek megfelelő cselekmények végrehajtását. A jogi személyek kritériumrendszerében az (állandó) szervezet az egyik elv, de elfogadva Csehi Zoltán nézetét,³² a társaság végeredményben a szervezetrendszerrel, a szervezettel azonosítható, és egyetértünk Török Gáborral³³ abban, hogy a szabályozás e területe átfogja a jogi személy egész létét. Ebből az aspektusból nézve nem csupán a társaság belső problémája, hogy a diszpozitivitást alkalmazza-e vagy sem, hanem markáns és elemi hitelezői érdekvédelem kérdése is.

A diszpozitivitás jellemzői közül kettőt emelünk ki: a diszpozitív szabálynak hézagpótló szerepe van abban az esetben, ha a felek nem rendelkeznek egy adott jogintézményről, így éppen az eltérés hiányában érvényesül a szabály. Másrészt ezek a szabályok modellértékűek, mely esetben, ha alkalmazni akarják a felek, akkor a részletes szabályok rendelkezésre állnak a törvényben.³⁴

Amennyiben a fenti hipotézist kiindulópontként elfogadjuk, akkor a kérdés csak az első pillanatban tűnik egyszerűnek, és álláspontunk szerint átvezet egy sokkal fontosabb területre, amely a társasági jog lényegi elemét érinti: a nyilvánosságot, a gazdasági társaságokra vonatkozó szabályok megismerhetőségét. A társasági jog alapvető eleme a cégnyilvánosság és a nyilvánosság.³⁵ Ennek lényege a cégnyilvántartás közhitelességében ölt testet, és hitelezővédelmi, alapvető jogállami és garanciális érdek és érték húzódik meg a működtetése mögött. A diszpozitivitás problémáját véleményünk szerint össze kell kapcsolni ezzel a kérdéssel. Nem elhanyagolható ugyanis, hogy mely szabályoktól lehet eltérni a társasági szerződésben, ugyanis ennek közvetlen lenyomata a cégnyilvántartásban követhető le. Amennyiben az eltérés kizárt, akkor maradnak lehetőségként az egyéb megállapodások, különösen a szindikátusi jellegűek.³⁶ A társasági jogi szabályok diszpozitív vagy kogens főszabálya lényegesen befolyásolja a társasági jogi kultúrát, de nevesítve több problémát, az információs aszimmetriát, átláthatóságot, hitelezővédelmet is közvetlenül érinthet. Éppen ebből kifolyólag nem pusztán a Ptk. polgári jogi és társasági jogi szabályozási koncepciójának elméleti kérdése, hanem komoly jogpolitikai döntés, hogy a jogalkotó mennyiben enged teret a

³² CSEHI Zoltán -- SZABÓ Marianna (szerk.): *A vezető tisztségviselő felelőssége*. Budapest, CompLex, 2015. 9.

³³ TÖRÖK Gábor: A jogi személy létesítése In: SÁRKÖZY Tamás (szerk.): *Polgári jog - A jogi személy*. Budapest, HVG-ORAC, 2014. 41-52, 43.

³⁴ Lásd pl. a határozathozatal ülés tartása nélkül jogintézményt Ptk. 3:20. §.

³⁵ PAPP (2011) 34--36.

³⁶ Erre külön utal a Ptk. miniszteri indokolása is.

társulóknak, és mely eltéréseket kell a társasági szerződésbe foglalni, és ezáltal a cégnyilvánossági követelményeknek alávetni.

5. A soft law körébe tartozó normák

A soft law problematika szintén nem a társasági jog sajátossága, sőt nem is a polgári joghoz kötődő kérdés³⁷, de kétségtelenül megjelentek a soft law jellegű szabályok, melyek céljukat tekintve a Buza László által „program jellegű norma” elnevezés³⁸ véleményünk szerint pontosabban jellemez.

A soft law a társasági jogban kétféle formában érhető tetten. Az egyik a comply or explain szabályozás, melynek közvetlen jogszabályi jellemzői nincsenek, ugyanakkor az ilyen normák alkalmazásáról a társaságnak kötelező nyilatkoznia, és ezáltal nem minősíthető egyértelműen soft law-nak.³⁹ A másik, klasszikus soft law is megjelent a társasági jogban, így ezekről is röviden említést teszünk.

Az ún. „comply or explain” (betart vagy indokol) típusú szabályozás lényege, hogy az adott rendelkezéstől el lehet térni, amely nem normaszegést jelent, hanem az eltérést csupán indokolni kell. Lényeges fogalmi elem még, hogy a megfelelésről és eltérésekről nyilatkozatot kell készíteni, melyet kötelező nyilvánosságra hozni. Ez a normatípus a jogdogmatika hagyományos fogalma szerint nem minősül jogi szabálynak, ugyanakkor azt sem lehet maradéktalanul kijelenteni, hogy a jogi kikényszerítő erő teljes mértékben hiányzik, így nem minősülnek „soft law”-nak sem. Ezt a szabályozási típust először Nagy-Britanniában, az 1992-ben kibocsátott Cadbury-jelentés javasolta bevezetni, a sorozatos vállalati visszaélések egyik megelőzéseként, a felelős társaságirányítás (corporate governance) eszközeként.⁴⁰ A comply or explain szabály ma már nemcsak a corporate governance kódexek sajátossága, hanem más jogforrásokban is megjelent: például a 2007/36/EK irányelv 3j cikk (1) bekezdése is előírja a részvényesi képviseleti tanácsadók magatartási kódexének alkalmazásával, valamint a

³⁷ BLUTMAN László: Nemzetközi soft law: hagyjuk dolgozni Occam borotváját. *Közjogi Szemle* 2008/1. 28-37.

³⁸ BUZA László: *A törvényesség és az igazságosság elve a nemzetközi jogban* Acta Juridica et Politica, Szeged, 1957. 1-55., 15.

³⁹ A fenti hierarchiában ezért előzi meg a comply or explain a soft law normát, és ezért nem tudjuk egy kategóriaként kezelni.

⁴⁰ A kialakuláshoz lásd: AUER Ádám: A comply or explain szabályozás társasági jogi tapasztalatai - lehetőség a munkajog számára? In: AUER Ádám - BERKE Gyula - GYÖRGY István - HAZAFI Zoltán (szerk.) *Ünnepi kötet a 65 éves Kiss György tiszteletére*. Budapest, Dialóg Campus, 2018. 35-50, 15.

2013/34/EU irányelv is a társadalmi felelősségvállalásról készült jelentéssel kapcsolatban. Így ez a szabály nemcsak a társasági jog, hanem a munkajog egyik eszköze⁴¹ is.

Ahhoz, hogy a comply or explain szabályozás jogi jellegét meghatározzuk, szükséges röviden kitérni a nyilatkozattétel alapjául szolgáló corporate governance kódexek (Magyarországon a Budapesti Értéktőzsde Felelős Társaságirányítási Ajánlásai: FTA) szabályainak jellemzésére. A tőzsdén jegyzett gazdasági társaságoknak a comply or explain-elvnek megfelelően kell nyilatkozniuk az FTA egyes pontjainak való megfelelésről, amely azt jelenti, hogy az adott ajánlásnak való megfelelést nem, de az eltérést indokolnia kell a társaságnak.⁴² A felelős társaságirányítási jelentéssel összefüggésben ki kell emelni, hogy az ajánlásoktól való eltérés önmagában nem jogellenes, de a jelentés nyilvánosságra hozatalának elmulasztása a Ptk. 3:289. §-ába ütközik.⁴³ Közvetlen szankció – amilyen például a tőzsdei regisztráció törlése lehetne – tehát nem kapcsolódik a normához, ám a jelentés esetében közvetett szankció mégiscsak lehetséges, hiszen a közzétételi kötelezettség megszegése a Ctv. alapján lehetőséget ad törvényességi felügyeleti eljárás lefolytatására: ebben az esetben ugyanis a társaság működése a Ptk. 3:289. §-ba foglalt előírásokat sérti.⁴⁴ A felelős társaságirányításhoz kapcsolódó szabályozási módszer a társasági jogi normák új típusát alkotta meg, melyek a jogi norma és a hagyományos soft law (Szladits Károly megfogalmazásában jogi kötelezettség nélküli kívánalmak) között helyezkednek el.

Az elemzés utolsó eleme a soft law rendelkezések. A soft law normák, a jogi normákra jellemző állami kikényszerítés hiányában, eredendően kérdéses, hogy jogszabálytani elemzés tárgyai lehetnek-e. A soft law jellegű rendelkezések a társasági jogban egyrészt sektorspecifikusan jelentek meg, így véleményünk szerint általános következtetés levonására korlátozottan alkalmasak. Ennek oka az, hogy ezek célja elsősorban nem a társasági joghoz kapcsolódó szabályozás, hanem a tevékenységre fókuszáló rendelkezések megfogalmazása (például pénzügyi intézmény, fogyasztóvédelmi jellegű kódexek). A társaság működésére vonatkozó szabályozásához kapcsolódó soft law szabályok elérhetőek például az állami részvétellel működő gazdálkodó szervezetek felelős társaságirányítási kérdéseivel kapcsolatban, melyeket

⁴¹ Az Irányelvvel kapcsolatban lásd: KUN Attila: *A nagyvállalati szociális jelentéstételi kötelezettség új szabályai az Európai Unióban*. In: HAJDÚ József (szerk.) *Ünnepi kötet Dr. Czucz Ottó egyetemi tanár 70. születésnapjára* Szeged, 2016. 391-400.

⁴² FTA, 5. o.

⁴³ Vö. KISFALUDI (2007) *i. m.* 69.

⁴⁴ Ctv. 74. § (1) d) pontja.

a Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt. dolgozott ki.⁴⁵ Nemzetközi ajánlásgyűjtemény érhető el a tőzsdén nem jegyzett társaságok vállalatirányításának javításához.⁴⁶ Ugyanilyen típusú soft law szabályozásnak tekinthető a European Model Company Act is.⁴⁷

Befejezés

A jogszabálytípusok fenti típusú vizsgálata során összegyűjtöttük azokat a normatípusokat, melyek társasági jogi relevanciával bírnak és az eltérés lehetősége szerint vizsgálva rendszerbe gyűjtötte őket. A tanulmány végén általános következtetesként utalunk két jellemzőre. Az egyik, mely korábbi munkáinkra támaszkodva egy olyan jelenség a társasági jogban, amely a szabályozás jellemzőit jelentősen befolyásolja. A corporate governance, soft law és a modell-szabályok a Ptk.-ban (klauzálisan kógens és diszpozitív normák) véleményünk szerint azt mutatják, hogy a társasági jogi szabályozás látókörébe egyre több, a gazdasági társaság működése körébe tartozó jogi érdek/jogi tény nyer szabályozást. Azaz egyre több, korábban is meglévő cselekmény nyer jogi szabályozást, és kerül be a társasági jog szabályanyaga közé. Korábbi kutatásaink eredményeként megállapítható⁴⁸, hogy átjárás figyelhető meg a különböző szabálytípusok között: így a jogalkotó beavatkozhat abban az esetben, ha úgy ítéli meg, egyes garanciális rendelkezések nem megfelelően működnek a gyakorlatban. Véleményünk szerint a korábbi gyakorlat alapján 7-8 évente megvalósuló társasági jogi szabályozási felülvizsgálat alkalmas arra, hogy a kívánatos hangsúlyokat a szabályozásban a jogalkotó elhelyezze. A soft law normák, comply or explain szabályozás alapján kapott információk jelentős alapján képezhetik egy ilyen felülvizsgálatnak.

A másik általános következtetés ehhez kapcsolódóan a nyilvánosság kérdése. Az 563/B/2007. AB határozatban a részvénykönyv nyilvánosságával kapcsolatban megfogalmazott hitelezővédelmi és forgalombiztonsági követelmények rámutatnak a nyilvánosság kiemelt fontosságára. Véleményünk szerint a diszpozitivitás, klauzálisan kógens, comply or explain szabályok alapján nyilvános, esetleg cégnyilvános (a társasági szerződésben lehet eltérni a Ptk.-

⁴⁵ Felelős Vállalatirányítási Ajánlások Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt., elérhető: http://www.mnvzrt.hu/felso_menu/tarsasagi_portfolio/eljarasi_dokumentumok/vallalatiranyitasi_ajanlasok (utolsó letöltés időpontja: 2019. 05. 10.)

⁴⁶ EcoDa: Corporate Governance Guidance and Principles for Unlisted Companies in Europe: <http://ecoda.org/news-details/article/guidance-on-cg-for-unlisted-companies-in-europe/>

⁴⁷ <http://law.au.dk/en/research/projects/european-model-company-act-emca/>

⁴⁸ AUER Ádám: *Corporate governance - a felelős társágirányítás jelenkori dimenziói* Budapest, Dialóg Campus, 2017.

tól) adatok növelhetik a gazdasági élet szereplőinek átláthatóságát.⁴⁹ Ennek egyik ellenpéldája ha a társasági jogi normák nem kellően flexibilisek, akkor a nagyon merev szabályozás elvezethet oda, hogy a cégnyilvánosság lényegében alapinformációkra korlátozódik (például szerződésminta alkalmazása esetén), de ez egyúttal álláspontunk szerint maga után vonja azokat az egyéb megállapodásokat, amelyek a szabályozás szűrkezőjébe kerülnek, mivel nem terjed ki rájuk a cégnyilvánosság és a kikényszeríthetőségük is kérdéses, de a hatásuk a társaság működésére kétségtelenül jelentős. Ennek következménye lehet a törvényességi felügyelet gyakorlására, a hitelezők védelmére is.

A kérdés nem elméleti, a jelentősége ma igenis fontos, így azt állapíthatjuk meg, hogy az információk elérhetősége, leegyszerűsítve a nyilvánosság egy fontos szankcionálási és nyomon követhetőségi irány.

Felhasznált irodalom jegyzéke

- ASZTALOS László: *Polgári jogi alaptan -- a polgári jog elméletéhez* Budapest, Akadémiai Kiadó, 1987.
- AUER Ádám: A diszpozitivitás jelentősége a társasági jogban *Magyar Jog* 2016/7-8. 395-404.
- AUER Ádám: A comply or explain szabályozás társasági jogi tapasztalatai - lehetőség a munkajog számára? In: AUER Ádám - BERKE Gyula - GYÖRGY István - HAZAFI Zoltán (szerk.) *Ünnepi kötet a 65 éves Kiss György tiszteletére*. Budapest, Dialóg Campus, 2018. 35-50.
- AUER Ádám: *Corporate governance - a felelős társaságirányítás jelenkori dimenziói* Budapest, Dialóg Campus, 2017.
- AUER Ádám: »A gép forog« -- kógens társasági jogi szabályok a Ptk. előtt és után. *Polgári Jog* 2017/12.
- AUER Ádám: *A Ptk. III. könyvének diszpozitív főszabálya és gyakorlata – megjelenés alatt*
- BALÁSHÁZY Mária: *Belső viszonyok a magyar korlátolt felelősségű társaság társasági szerződésében* [Doktori értekezés] (Miskolc 2005.)
- BLUTMAN László: Az analitikus jogdogmatika keservei: jogosultság, szabadosság, hatalmasság. *Jogelméleti Szemle* 2012/4.
- BLUTMAN László: Nemzetközi soft law: hagyjuk dolgozni Occam borotváját. *Közjogi Szemle* 2008/1. 28-37.
- BUZA László: *A törvényesség és az igazságosság elve a nemzetközi jogban Acta Juridica et Politica*, Szeged, 1957. 1-55.

⁴⁹ Ez a szabály a korábbi Gt. 202. § (10) bek. -e, jelenleg a Ptk. 3:247. §. Az AB az 563/B/2007. AB határozatban (ABH 2008, 2723.) vizsgálta a kérdést. Az ügy elemzéséhez lásd AUER Ádám: »A gép forog« -- kógens társasági jogi szabályok a Ptk. előtt és után. *Polgári Jog* 2017/12.

- CSEHI Zoltán: A jogi személyek szabályozása az új magyar Polgári Törvénykönyvben. In: GONDOSNÉ PUSZTAHELYI Réka (szerk.): *Jogi személyek a Polgári Törvénykönyvben -- Miskolci konferenciák 2012*. Miskolc, Novotni, 2013. 45-86
- CSEHI Zoltán -- SZABÓ Marianna (szerk.): *A vezető tisztségviselő felelőssége*. Budapest, CompLex, 2015.
- DZSULA Mariann: Miért kógens a diszpozitív? *Céghírnök* 2014/2. 3--5.
- EcoDa: Corporate Governance Guidance and Principles for Unlisted Companies in Europe: <http://ecoda.org/news-details/article/guidance-on-cg-for-unlisted-companies-in-europe/> (2019. 05. 10.)
- Felelős Vállalatirányítási Ajánlások Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt.,: http://www.mnvzrt.hu/felso_menu/tarsasagi_portfolio/eljarasi_dokumentumok/vallalat_iranyitasi_ajanlasok (2019. 05. 10.)
- JÓJÁRT Eszter: Diszpozitivitás a régi és az új Polgári Törvénykönyvben *Magyar Jog* 2014/12. 673-685.
- KEMENES István: Az időmúlás joghatásával összefüggő egyes kérdések.
- KISFALUDI András: A jogi személy létesítése In: VÉKÁS Lajos -- GÁRDOS Péter (szerk.): *A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal*. Budapest, CompLex, 2013. 85—92.
- KISFALUDI András: A jogi személy létesítése. In: VÉKÁS Lajos -- GÁRDOS Péter: *Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz*. Budapest, CompLex, 2014.
- KISFALUDI András: Kógencia és diszpozitivitás a társasági jogban *Gazdasági Jog*, 2006/8. 3-10.
- KISFALUDI András: *Társasági jog* Budapest, CompLex, 2007. 65-69.
- KUN Attila: *A nagyvállalati szociális jelentéstételi kötelezettség új szabályai az Európai Unióban*. In: HAJDÚ József (szerk.) *Ünnepi kötet Dr. Czucz Ottó egyetemi tanár 70. születésnapjára* Szeged, 2016. 391-400.
- LÁBADY Tamás: *A magánjog általános tana*. Szent István Társulat, Budapest, 2018.
- <http://law.au.dk/en/research/projects/european-model-company-act-emca/> (2019. 05. 10.)
- MISKOLCZI BODNÁR Péter: A társasági jog egyes problémái. *Gazdaság és Jog* 2019/3. 7-14. 9.
- PAPP Tekla: Jogi szilánkok a magyar Ptk. rekodifikációja kapcsán In: SZALMA, József (szerk.) *A Magyar Tudomány Napja a Délvidéken*. Újvidék, Szerbia, 2014. 170-183.
- PAPP Tekla (szerk.): *Társasági jog* Szeged, Lectum, 2011.
- TÖRÖK Gábor: A jogi személy létesítése In: SÁRKÖZY Tamás (szerk.): *Polgári jog - A jogi személy*. Budapest, HVG-ORAC, 2014. 41-52.
- VARGA Zs. András: A közigazgatás és a közigazgatási jog alkotmányos alapjai. In: PATYI András (szerk.): *A magyar közigazgatás és közigazgatási jog aseptanai*. 1. kötet. Budapest, Dialóg Campus, 2018.
- VÉKÁS Lajos: A diszpozitív szabályozás elve és az elv kérdőjelei a gyakorlatban. *Magyar Jog* 2018/7-8. 385-391.
- VERESS Emőd: *A részvény mint értékpapír*. Budapest, hvgorac, Budapest, 2019. 93-107.

2019. május

